

Evaluatie extra inzet buurtwerk en dorpsondersteuning

Impuls 2023

Inhoud

EVALUATIE EXTRA INZET BUURTWERK EN DORPSONDERSTEUNING IMPULS 2023	3
1.1. Inleiding	3
1.2. Waarom extra inzet?	3
2.1. Dorpsondersteuning in Gasselternijveen in samenwerking met 'De Brug'	4
2.2. Dorpsondersteuning in samenwerking met 'Grolloo Zorgt'	4
2.3. Uitgangspunten bij extra buurtwerk & ontwikkelen van dorpsondersteuning:	5
HOE KIJKEN WE TERUG OP DE RESULTATEN VAN 2023	5
3.1. Combinatie buurtwerk en dorpsondersteuning	6
3.2. Interesse in uitrol van dorpsondersteuning in andere dorpen	7

Evaluatie extra inzet buurtwerk en dorpsondersteuning Impuls 2023

1.1. Inleiding

In 2023 heeft de gemeente Aa en Hunze extra budget beschikbaar gesteld om meer inzet te kunnen bieden aan de inwoners in hun dorps- of buurtgemeenschap.

Met als basis de kennis die al is opgedaan in Grolloo en Gasselternijveen is aan Impuls gevraagd verder te werken aan het uitbreiden van de inzet van buurtwerkers/dorpsondersteuning in andere dorpen in de gemeente. In deze evaluatie vertellen wij over de impact en de ontwikkeling van dorpsondersteuning in Grolloo en Gasselternijveen en de uitrol van ondersteuning in de andere dorpen. Ook zijn er nieuwe huiskamers in opkomst of ontwikkelen bestaande huiskamers zich door tot Huiskamer Plus. Daarover meer in deze evaluatie.

1.2. Waarom extra inzet?

Het is bekend dat we te maken hebben met een vergrijzende bevolking.

Oudere inwoners van dorpen wonen in principe zelfstandig. Alleen bij een groeiende zorgvraag zijn er mogelijkheden voor plaatsing in een zorgcentrum of een verzorgingshuis, vaak na een wachtlijst. Senioren hebben over het algemeen meer jaren in gezondheid maar vragen soms wel om praktische steun of hulp om zelfstandig te kunnen blijven wonen. Ook is het regelmatig zo dat echtparen in een situatie komen waarin één van de partners mantelzorg biedt aan de ander. Vooral wanneer eventuele kinderen verder weg wonen kan dat een zware belasting zijn of worden. Tegelijkertijd zijn er steeds meer 1-persoonshuishoudens, ook op oudere leeftijd.

Ons zorgsysteem wordt steeds zwaarder belast en dat vraagt financieel gezien veel investering van middelen. Ook het personeelstekort in de zorg is een punt van aandacht.

In het Integraal Zorgakkoord wordt door veel partijen in de keten van zorg en welzijn samengewerkt om met inwoners een samenleving te vormen die in staat is om zorg en hulp aan elkaar te bieden. Het is hierbij belangrijk dat de formele en informele zorg goed op elkaar afgestemd wordt. Wat kan de beroepskracht bieden en wat kunnen mensen zelf doen, in samenwerking met hun partner, familie, vrienden of bureaus. Inzet van dorpsondersteuning wordt in de keten ondersteund.

Dat gaat verder dan op individueel niveau de verbindingen leggen. Om de inwoners hierbij echt mogelijkheden te bieden is een sterke samenleving nodig zodat voorzieningen in een dorp of wijk kunnen blijven bestaan én een mogelijkheid bieden voor inwoners om er gebruik van te maken. Meer welzijn betekent minder zorg. Dat geldt voor alle inwoners in een dorp en voor alle leeftijden. Voorliggende inzet van buurtwerk is belangrijk voor het welbevinden van inwoners en heeft inmiddels bewezen dat het verdere opschaling van zorg kan voorkomen of uitstellen.

Problemen horen bij het leven maar kunnen vaak dicht bij huis een oplossing vinden dan in de geïndiceerde zorg. Bovendien kan de vertrouwde aanwezigheid van buurtwerkers in een dorp verergering van de problematiek vaak voorkomen.

Het normaliseren van bestaande problematiek, ondersteuning dichtbij en laagdrempelig tot stand brengen en, indien nodig, snel hulpverlening in kunnen schakelen zorgen voor een sluitend netwerk. In een aantal dorpen in Aa en Hunze hebben we met ons buurtwerk de ruimte gekregen om er vaak persoonlijk aanwezig te zijn en te werken vanuit het dorp. Een bekend en vertrouwd aanspreekpunt kunnen zijn in een dorp biedt enorme voordelen om ons werk goed te kunnen doen.

2.1. Dorpsondersteuning in Gasselternijveen in samenwerking met ‘De Brug’

In **Gasselternijveen** heeft het concept van de Huiskamer Plus als spil in het gelijknamige dorps huis zich inmiddels bewezen. De Huiskamer Plus is een sociale huiskamer die vrij toegankelijk bezocht kan worden door kwetsbare inwoners zonder indicatie. De buurtwerker heeft in Gasselternijveen en omstreken de taken kunnen uitbreiden naar intensievere dorpsondersteuning doordat deze huiskamer nu begeleid wordt door de dorpscoöperatie mét ondersteuning van de professional. Omdat hiermee tijd wordt vrijgespeeld om breed inzetbaar te zijn in het gebied, is de functie van buurtwerker gewijzigd in die van dorpsondersteuner. Dit is een proces geweest van een paar maanden, in samenspraak met de dorpscoöperatie en de vrijwilligers. Er is een duidelijke flyer gemaakt met hierin de rol van de dorpsondersteuner waardoor de inwoners en ketenpartners de weg naar de dorpsondersteuner goed weten te vinden. Samen met het dorpsloket dat van de grond is gekomen en de vele vrijwilligers die aangetrokken zijn, werken we aan de leefbaarheid en sociale verbinding in het dorp.

De buurtondersteuner vertelt:

“Het aantal deelnemers van de Huiskamer Plus is met 25% toegenomen in 2023. Dit komt door meer zichtbaarheid en beschikbaarheid in het dorp. Beroepskrachten van Attenta, Buurtzorg, Team 290, en collega’s van het maatschappelijk werk benaderen mij rechtstreeks. Ook de huisartsen, de wijkagent en de Volmacht weten mij te vinden. Ze vragen mij om op huisbezoek te gaan om samen te bekijken hoe we de inwoner het beste kunnen helpen. We kijken dan eerst naar de mogelijkheden in het dorp door de inzet van de Huiskamer Plus of andere informele diensten. Hierdoor wordt er minder beroep gedaan op de huisarts en op een WMO indicatie Dagverzorging. Ook uit omliggende dorpen komen steeds meer vragen voor deelname aan de Huiskamer Plus in GNV.”

2.2. Dorpsondersteuning in samenwerking met ‘Grolloo Zorgt’

In het dorp **Grolloo** is het buurtwerk in de vorm van een dorpsondersteuner¹ echt een centraal aanspreekpunt en bekend bij de inwoners. Nét weer even in een andere vorm maar ook vanuit een inwonersinitiatief tot stand gekomen. In Grolloo is de ondersteuning gericht op alle inwoners van het dorp, maar in de praktijk zijn het vooral de ouderen die er een beroep op doen. Het inwonersloket in oprichting helpt om inzet van professionele zorgverleners zoveel mogelijk te voorkomen of te vervangen door eerst te kijken naar eigen mogelijkheden, eventueel samen met het eigen netwerk, en vervolgens te beoordelen of inzet van een vrijwilliger helpend kan zijn.

In Grolloo en omstreken gaan de kosten voor de dorpsondersteuner voor de baten uit maar verdient de inzet zichzelf ruim terug. Deze mate van inzet van buurtwerk heeft impact op het dorpsleven als geheel maar ook een effect op de zorgkosten vanuit de WMO doordat minder indicaties nodig zijn.

Uit de enquête eind 2023 onder de inwoners in Grolloo blijkt dat:

- Ruim 60% van de mensen kent de dorpscoördinator en is bekend met de taken
- Ongeveer 13% van de inwoners maakt gebruik van de diensten van de dorpscoördinator
- Grolloo is erg blij met de dorpscoördinator! 83% van de mensen (die de dorpscoördinator kennen) geeft een score 8 en hoger
- Aanbeveling om te gaan onderzoeken naar de uitkomsten van de verschillende leeftijdsgroepen. Zijn er verschillen die wellicht aanleiding geven tot andere inzet of activiteiten?

¹ In Grolloo wordt gesproken over een dorpscoördinator. Met de inwoners zal besproken worden of de term dorpsondersteuner ook in Grolloo gebruikt kan worden om deze functie aan te duiden.

De dorpsondersteuner is er voor alle inwoners die een vraag hebben op het gebied van wonen, welzijn en zorg: laagdrempelig, vertrouwd en dichtbij. De dorpsondersteuners hebben een stevig sociaal maatschappelijk netwerk opgezet, bestaande uit vrijwilligers en professionals. De dorpsondersteuner gaat met de inwoners in gesprek om de hulpvraag zo goed mogelijk in beeld te krijgen. Vervolgens kan dan de verbinding gelegd worden met de informele en, indien nodig, de formele zorg, denkend vanuit mogelijkheden en kansen.

2.3. Uitgangspunten bij extra buurtwerk & ontwikkelen van dorpsondersteuning:

- Bij elkaar brengen en faciliteren van inwoners, organisaties en bewonersinitiatieven om de leefbaarheid en de mogelijkheden om elkaar te helpen te bevorderen.
- Maatwerk is leidend. Elk dorp is anders wat betreft het aantal inwoners en de leeftijdsopbouw. Net zo belangrijk is de cultuur van een dorp zoals dat door de jaren heen is gegroeid. Wat bijvoorbeeld in Grolloo werkt hoeft niet zo uit te pakken in Anloo.
- Gebruikmaken van de kennis en mogelijkheden die al zijn opgebouwd door de jaren heen: het netwerk van Impuls met betrekking tot de huisartsenpraktijken, Attenta, de inzet van het maatschappelijk werk, en vooral het kennen van de dorpen en hun inwoners.
- Het preventieve jongerenwerk in dorpen is van grote waarde. Niet alleen om kinderen en jongeren te leren kennen, leuke activiteiten te bieden en hen te betrekken bij dorpsactiviteiten. Preventief jongerenwerk is een onmisbare schakel voor kwetsbare jeugd. Ook voor deze doelgroep geldt dat normalisering van problematiek, laagdrempelige hulp en ondersteuning specialistische jeugdhulp kan voorkomen of verminderen. Om het jeugdwerk van de grond te krijgen is draagvlak nodig. Met de formatie die beschikbaar is verdelen we de aandacht over de dorpen en kijken we naar de behoeften van de jeugd.
- Centraal organiseert Impuls het Vrijwilligers Informatie Punt, Buurtbemiddeling, Mantelzorgondersteuning, Budget coaching, Sociale participatie, Begeleiding van statushouders en vrijwillig vervoer. Deze dorp-overstijgende activiteiten dragen bij aan vele voorzieningen in de dorpen en zijn cruciaal om de inwoners te adviseren en ondersteunen bij het ontwikkelen van activiteiten en voorzieningen in hun dorpen.

“Vanuit Team 290 kwam de vraag aan de dorpsondersteuner om eens bij een echtpaar langs te gaan om te zien of wij iets voor mevrouw (licht dementerend) zouden kunnen betekenen. Wellicht een bezoekmaatje of bezoek Huiskamer Plus. Ik maak een telefonische afspraak met het echtpaar. Mevrouw vindt het heel spannend dat ik kom en weet niet wat er gaat gebeuren. Ik vermeld even op de koffie te komen, zodat ik ze iets kan vertellen over wat er in het dorp te beleven is, gewoon voor de gezelligheid. Niets hoeft en alles mag. Ik vraag naar familie en hobby's. Mevrouw vertelt vol overgave over haar kinderen en hobby's. Ik mag mee op een rondje door het huis, langs allemaal foto's. Het ijs is gebroken. Mevrouw bezoekt nu 2 keer per week de huiskamer. Haar partner komt ook 1 keer in de week mee. Ook hij heeft de sociale contacten gemist. Mevrouw staat 's morgens heel vroeg op en kan niet wachten om weer naar de huiskamer te gaan. Zij vertelt mij: “Ik vind dit zo mooi, ik ga hier nooit meer weg”.

Hoe kijken we terug op de resultaten van 2023

3.1. Combinatie buurtwerk en dorpsondersteuning

Door de mogelijkheden om extra uren buurtwerk in te zetten komt in de evaluatie naar voren dat buurtwerk en dorpsondersteuning het meeste resultaat opleveren wanneer dat in het dorp zoveel mogelijk door dezelfde persoon wordt uitgevoerd. Door meer ureninzet wordt het mogelijk om meer taken goed begeleid te laten uitvoeren door vrijwilligers. Ook krijgt de buurtwerker de ruimte het dorp in te gaan om individueel met inwoners te spreken en contact te leggen met bijvoorbeeld de huisarts, Attenta, een wijkagent of groepen van inwoners of vrijwilligers. De buurtwerker combineert daarmee het collectief gericht werken met de functie van dorpsondersteuner.

Hierdoor zien we de volgende effecten:

- Er ontstaat betere verbinding en afstemming tussen formele en informele zorg.
- Door meer direct contact met inwoners is de kennis van wat er aan steun en hulp mogelijk is dichtbij en laagdrempelig.
- Er komen meer hulpverzoeken binnen bij de dorpsondersteuner. De huisarts, Attenta en de wijkagent vragen vaker om het leggen van het eerste contact door de dorpsondersteuner van Impuls, vooral in wat meer gecompliceerde situaties. Mede omdat dit voor inwoners over het algemeen laagdrempeliger is. Veel vragen kan een dorpsondersteuner met behulp van het netwerk zelf oplossen. De zwaardere, gespecialiseerde zorg wordt in die situaties ingezet waar het écht nodig is.
- Een domein overstijgende samenwerking in de keten van welzijn en zorg is in ontwikkeling waardoor bijvoorbeeld financiering van initiatieven door de zorgpartners en zorgverzekering ook mogelijk wordt. Deze ontwikkeling wordt ook vanuit het Integraal Zorgakkoord gestimuleerd.
- De toename van het aantal mensen met lichte dementie wordt in een eerder stadium duidelijk en biedt aanleiding voor het ontlasten van de mantelzorger door het gebruikmaken van dagopvang of een huiskamer. Vrijwilligers worden getraind om hiermee om te gaan wat daarmee ook een extra verdieping geeft aan de inhoud van het vrijwilligerswerk.
- De kennis van de inwoners van de gemeenschap in hun dorp wordt beter benut omdat er meer spontaan contact mogelijk is en dat leidt tot 'sociale winst'. Het gebruikmaken van de ondersteuning van inwoners aan elkaar (ritje naar een winkel of ziekenhuis in plaats van een taxi pas) is daar een voorbeeld van. Dit leidt niet alleen tot lagere kosten maar ook tot meer onderling contact.

Aandachtspunten uit de praktijk:

- Aansluiten bij wat het dorp wil en aankan is een voorwaarde voor het kunnen bereiken van resultaat met de inwoners. Als het niet door de inwoners gedragen wordt dan komt het niet of beperkt van de grond. Dan is ook de continuïteit niet geborgd. Tijd besteden aan het proces met de inwoners is daarom een belangrijke succesfactor en de extra inzet maakt dat mogelijk.
- Na jaren van opbouw, en afhankelijk van de situatie in het dorp, zijn inwoners en vrijwilligers beter zelf in staat om voorzieningen in hun dorp te regelen en in stand te houden. We zien daar in Grolloo en Gasselternijveen heel duidelijk voorbeelden van. Wel moet daarbij aangetekend worden dat de leeftijdsopbouw en de manier waarop inwoners gewend zijn dit met elkaar te doen hierbij een grote rol speelt. En ook in die situaties is het belangrijk dat het buurtwerk een vinger aan de pols houdt. Als onderlinge verbanden onder druk komen te staan in een gemeenschap en dat niet in een vroeg stadium wordt onderkend, kan er ook veel verloren gaan in de dorpsgemeenschap.

- Het buurtwerk is gericht op het werken met groepen inwoners in een dorp en de activiteiten en voorzieningen die daarbij horen. De dorpsondersteuner zoekt naar verbinding vanuit individuele (zorg)vragen van inwoners en koppelt dat aan collectieve vormen van ondersteuning of aan de inzet van de formele en informele zorg. Die combinatie van taken vraagt om het verbreden van kennis van de beroepskrachten.
- Dorpsondersteuning en buurtwerk in de uitvoering verbinden betekent ook dat we in de organisatie van Impuls willen bekijken wat dit betekent voor de functie van de buurtwerker. Mogelijk moet er in het profiel bij werving en selectie aandacht komen voor deze samenvoeging. En voor het vergroten van de kennis en vaardigheden in het opleidingsprogramma van Impuls/Tinten.
- Korte lijnen met de medewerkers van Attenta zijn van belang om zoveel mogelijk laagdrempelige ondersteuning in te kunnen zetten en indicatiestelling te voorkomen of eventueel uit te stellen.

3.2. Interesse in uitrol van dorpsondersteuning in andere dorpen

Eind 2023 en in het eerste kwartaal van 2024 is op verzoek van een aantal dorpen het gesprek aangegaan om te kijken op welke wijze er een begin gemaakt kan worden met dorpsondersteuning. Dorpsondersteuning komt niet vanzelf tot stand. Naast enthousiaste ‘kartrekkers’ is het aanwakken van draagvlak en eigenaarschap in een dorp nodig. Impuls kan hierbij ondersteunen en adviseren en inwoners gaan vooral ook zelf aan de slag. De wens om dorpsondersteuning concreet te maken is in meerdere dorpen aangewakkerd. Goed voorbeeld doet volgen. Maar het kost tijd om dorpsondersteuning gedegen uit te bouwen, waarbij ook inwoners worden meegenomen die niet direct een rol ambiëren in een werkgroep.

In 2023 is, door de buurtwerker van Impuls, in **Rolde** geïnventariseerd welke organisaties interesse hebben om dorpsondersteuning te ontwikkelen en welke hierin ook actief betrokken willen worden. In Rolde groeit het draagvlak hiervoor en wordt er momenteel een werkgroep samengesteld van inwoners die, naast dat ze inwoner van Rolde zijn, ook een achterban hebben in het dorp. Er zijn al potentiële leden: een bestuurslid en een voormalig bestuurslid van MFC Boerhoorn, een inwoner en buurtbemiddelaar en lid van de cliëntenraad van Impuls hebben hierover gesprekken met ‘Omzien naar Elkaar’. De leden van ‘OOR’ zijn ook benaderd. Zij zien dorpsondersteuning als waardevol voor het dorp maar hebben niet direct behoefte om mee te doen in de werkgroep. Er worden nog een paar actieve inwoners benaderd om de werkgroep in Rolde compleet te maken. De werkgroep kan vervolgens de lijnen uitzetten naar het vormgeven van dorpsondersteuning.

Ook in **Anloo** is in 2023 het gesprek gevoerd, met in eerste instantie Dorpsbelangen, over de toegevoegde waarde van dorpsondersteuning. Er is zeker potentie om ook hier dorpsondersteuning van de grond te krijgen. Met ondersteuning van de buurtwerker wordt er in Anloo al veel gedaan dat blijkt geeft van draagvlak voor verbinding, samenwerking en zorg voor elkaar. Er worden diverse activiteiten georganiseerd, er is een huiskamer en er is Naoverhulp opgezet. Hier zijn zeker mogelijkheden om dorpsondersteuning verder van de grond te krijgen waarbij ingezet moet worden op een brede, stevige basis bij de inwoners van Anloo.

Vanuit het kerndorp **Annen** komen er veel hulpvragen/verwijzingen bij de buurtwerker binnen. Als hier het buurtwerk meer uitgebreid kan worden met dorpsondersteuning die formeel met informeel verbindt, kan er meer ondersteuning in het dorp zelf worden geboden. Wellicht kan vanuit de Commissie Dorpsbelangen Annen al een aanzet gegeven worden richting dorpsondersteuning. Met de start van ‘Welzijn op Recept’ bij de huisartspraktijk in Annen liggen hier relevante aanknopingspunten. In Annen is tevens de wens om samen te koken en samen te eten. Er wordt gezocht naar een (geschikte) locatie om hiermee te starten.

Door de twee dorpsondersteuners van Impuls worden er samen met de kartrekkers van 'Grolloo Zorgt' en 'De Brug' **informatiebijeenkomsten** voor de dorpen in Aa en Hunze georganiseerd die interesse hebben in het opzetten van dorpsondersteuning. Eén bijeenkomst vóór- en een bijeenkomst ná de zomervakantie. Buurtwerkers van Impuls sluiten hierbij aan om de samenwerking en de voortgang te faciliteren en te ondersteunen.

Zoals eerder aangegeven is dorpsondersteuning maatwerk, passend bij de situatie van het dorp. Maar het wiel hoeft niet opnieuw uitgevonden te worden. Dorpen kunnen hun voordeel doen met ervaringen en 'best practices' van de inwoners uit Grolloo en Gasselternijveen. Het is waardevol dat deze kennis wordt gedeeld. Mogelijk kunnen hier gemeente breed ook overlegvormen uit ontstaan.

Naast de negen huiskamers die al in Aa en Hunze zijn opgezet, zien we door de toename van het aantal deelnemers en ook de toename van kwetsbaarheid van deelnemers, dat een huiskamer doorontwikkeld wordt naar een **Huiskamer Plus**, zoals in **Gasselternijveen**. Dit is een sociale huiskamer die vrij toegankelijk bezocht kan worden door kwetsbare inwoners, zonder indicatie. Het gebruiken van een gezamenlijke maaltijd hoort hierbij, voor zover mogelijk op de locatie. Dit is gerealiseerd in **Gieten** en wordt nu vorm gegeven in **Gasselte**. Deze vorm vraagt doorgaans meer van de vrijwilligers, die hierin ondersteund worden door Impuls.

In **Annerveenschekanaal** zijn gesprekken gevoerd omtrent de bestaande ouderensoos. De vrijwilligers hebben aangegeven graag meer ondersteuning te willen vanuit Impuls. Dit zal verder gaan als huiskamer.

In **Spijkerboor** zijn er contacten met Dorpsbelangen over een huiskamer.

Zij zijn een tijdje geleden zelfstandig gestart met een koffie-ochtend, maar lopen tegen een aantal zaken aan. Ze hebben Impuls verzocht om hen te ondersteunen bij het ontwikkelen naar een huiskamer. Als dit wordt gerealiseerd, dan zijn er in Aa en Hunze **12 Huiskamers** waarvan **3 Huiskamers Plus**.

Bovenstaande laat zien dat inwoners het belang inzien van zorgzame dorpen, voor zowel jong als oud, en hieraan bij willen dragen. De lokale aanwezigheid van het buurtwerk draagt hieraan bij als vliegwiel, facilitator en ondersteuner. Bij diverse dorpen is de behoefte en wens aanwezig om praktisch aan de slag te gaan met dorpsondersteuning en/of het concept huiskamers zodat ouderen en kwetsbare inwoners zo lang mogelijk in het eigen dorp kunnen blijven wonen en dat jongeren gezond en evenwichtig kunnen opgroeien. Want dorpsondersteuning richt zich niet alleen op ouderen. Het is inmiddels bewezen dat een dorpsondersteuner, die meer tijd heeft voor een dorp, hierin de schakel is tussen professionals en inwoners. Door aanwezigheid en beschikbaarheid in het dorp en een service gerichte, verbindende persoonlijkheid worden krachten in het dorp aangeboord en benut. Om het draagvlak voor dorpsondersteuning en bijpassende voorzieningen, zoals de huiskamers, te vergroten, is het belangrijk dat inwoners met verschillende achtergronden bij deze ontwikkelingen betrokken worden.

Bovenstaande ontwikkelingen sluiten naadloos aan bij de denkrichting van het IZA en De Gezonde Marke in Drenthe.

Namens Impuls,
Annet Lammersen
Mei 2024